

Kraków – warto wiedzieć

Pionierskie badania polskich uczonych Wyspa od środka

Polscy uczeni dokonali nie lada wyczynu. Odkryli podziemny świat wyspy Rapa Nui, czyli Wyspy Wielkanocnej znanej dotychczas z monumentalnych kamiennych posągów. Ta wyspa urzekła prof. Zdzisława Jana Ryna. Mieszkańcy Krakowa mogli się o tym przekonać, biorąc udział w zorganizowanych przez prof. Ryna sesjach naukowych w PAU i UJ lub oglądając wystawy, przygotowane z tej okazji.

Uzasadniając swe zainteresowanie Wyspą Wielkanocną, prof. Ryn przytacza dwa powody. Pierwszy ma charakter merytoryczny. Przytacza w tym celu słowa Ramóna Campbella (1973) na temat świata podziemnego wyspy: „Pod warstwą skalną, pokrytą częściowo krótkimi trawami zwanymi toroko, rozciąga się niewidzialny świat, pełen legend i tajemnic. Jest to podziemny świat Rapa Nui, który stał się źródłem tylu fantastycznych opowieści [...]”. Do tej pory nie zorganizowano naukowej eksploracji tego świata na poważną skalę. Jaskinie, które ciągną się na duże odległości, ze swoimi zaskakującymi kształtami i rysunkami, są tylko częściowo rozpoznane. Jest prawdopodobne, że w tych miejscach znajdują się pozostałości o wielkiej wartości archeologicznej. [...] Takie prace są dopiero przed nami.”

Polscy speleolodzy podjęli to wyzwanie. W latach 2001–2008, w trzech etapach eksplorowali podziemny świat Rapa Nui, niedoceniony przez badaczy, którzy koncentrowali się dotychczas na inwentaryzacji obiektów kulturowych na powierzchni wyspy.

Drugim powodem, były osobiste wrażenia. Przypomnijmy, że prof. Zdzisław Ryn, jest profesorem psychiatrii w Collegium Medicum UJ, alpinistą i podróżnikiem, który w latach 1991–1996 był Ambasadorem Nadzwyczajnym i Pełnomocnym RP w Chile i Boliwii, potem (1997–2000) był konsulem honorowym Republiki Chile w Krakowie oraz Ambasadorem RP w Argentynie (2007–2008).

O Rapa Nui, tej niewielkiej wysepce „zagubionej gdzieś na Pacyfiku”, a należącej terytorialnie do Republiki chilijskiej pisał: „To nie ja pokochałem wyspę, to Rapa Nui zawładnęła mną całkowicie. Za każdym pobycem obserwowałem starty i lądowania samolotów na lotnisku Mataveri – łącznika z kontynentem Ameryki Południowej oraz z Polinezją Francuską. Gigantycznego boeinga kojarzyłem z legendarnym ptakiem Manutara (Ptak szczęścia) i mitem Tangata Manu (Człowieka-Ptaka). Manutara przylatujący na wyspę zwiastuje wiosnę i jest symbolem życia i przetrwania, tak jak samolot symbolem więzi mieszkańców Rapa Nui ze światem zewnętrznym.” W 2000 roku wraz z przyjaciółmi podjął decyzję: zbadamy podziemny świat Rapa Nui.

Polacy rozpoczęli penetrację „niewidzialnego świata” wyspy. Jaskinie, które odkrywali służyły do przechowywania dobytku, zapasów żywności oraz wyrobów, w tym przedmiotów o charakterze artystycznym i religijnym (posążki bóstw, amulety, tabliczki rongo-rongo itp.). Inne były zbiornikami wody pitnej. Niektóre jaskinie tubylcy przekształcili w cmentarzyska, zbiorowe lub rodzinne.

Szczegółowy raport techniczny z polskich badań przekazano zgodnie z ustaleniami dyrekcji Parku Narodowego Isla de Pascua. Wyniki prac topograficznych w postaci szczegółowych planów 315 jaskiń wraz z opisami zawiera monografia „Las Cuevas de Isla de Pascua. El Mundo Subterráneo de Rapa Nui / The Caves of Easter Island. Underground world of Rapa Nui”. Dwujęzyczna książka jest monograficznym opracowaniem jaskiń Wyspy Wielkanocnej opartym na wynikach badań terenowych polskiej ekipy speleologów, archeologów i antropologów zrealizowanych w latach 2001–2008 pod kierunkiem prezesa Sekcji Tatarnictwa Jaskiniowego Polskiego Związku Alpinizmu Andrzeja Ciszewskiego. Badania prowadzono pod auspicjami The Explorers Club, National Geographic oraz we współpracy z dyrekcją Parku Narodowego Isla de Pascua. Troje uczestników to członkowie Explorers Club. Naukowy patronat nad wyprawą sprawowali Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Warszawski i Akademia Górniczo-Hutnicza. W poszczególnych etapach wyprawy uczestniczyło 30 speleologów o różnych specjalnościach.

fol. T. Snopkiewicz

Monografia zawiera w części ogólnej podstawowe dane o wyspie, o genezie jaskiń i ich roli w historii załudnienia i kulturze jej mieszkańców oraz o zróżnicowanych sposobach użytkowania jaskiń (Zdzisław Jan Ryn). W części szczegółowej przedstawiono zarys geologii Wyspy Wielkanocnej i na tym tle genezę jaskiń (Andrzej Paulo). W odrębnym rozdziale omówiono syntetycznie różnego typu obiekty archeologiczne w jaskiniach (Maciej Sobczyk). Książka jest pionierskim opracowaniem jaskiń Wyspy Wielkanocnej w skali światowej (można ją zamawiać pod adresem: szelerekwicz@ceti.pl). Plonem badań jest także książka prof. Ryna pt. „Esculap na Rapa Nui”.

MARIAN NOWY

fol. H. Nowacki